

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО ВПЛИВУ НА ПЛАТНИКА ПОДАТКІВ В ЧАСТИНІ СТЯГНЕННЯ ПОДАТКОВОГО БОРГУ

Держава зацікавлена у вчасній реалізації податкового обов'язку, що обумовлено, як зазначалося раніше, одночасним виконанням державного та місцевих бюджетів за доходами та видатками. Бюджетний процес - це регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства.

Утім специфіка виконання бюджетів у тому, що у його суб'єктів немає змоги спочатку накопити певну суму коштів, потім її розподілити, після чого витратити - усі ці процеси мають протікати паралельно. Тому питання щодо погашення податкового боргу мають вирішуватися у найкоротші терміни. Для досягнення цієї мети передбачено низку засобів впливу на поведінку платників податків для створення у них стимулів виконувати свій податковий обов'язок належним чином.

При характеристиці засобів впливу на платників податків варто їх диференціювати за стадією виконання податкового обов'язку. При законослухняній поведінці використовується термін «податкове зобов'язання», а при виникненні делікту - «грошове зобов'язання» та «узгоджене грошове зобов'язання». Отже, виходячи з такої диференціації, ми можемо стверджувати про доцільність розподілу засобів державного впливу податково-правового характеру на дві групи за критерієм деліктності поведінки платника.

Так, заходи впливу на поведінку платника, спрямовані на належну реалізацію ним податкового обов'язку, випливають із прав контролюючих органів. До них, зокрема, можна віднести: можливість застосування штрафних санкцій; проведення контрольних розрахункових операції до початку перевірки

платника податків щодо дотримання ним порядку проведення готівкових розрахунків та застосування реєстраторів розрахункових операцій; надіслання письмових вимог щодо усунення порушень чинного законодавства; зняття показань внутрішніх та зовнішніх лічильників, якими обладнані технічні пристрої, що використовуються у процесі провадження діяльності, що перевіряється; можливість звернення до суду для впливу на платника та ін.

До заходів впливу на поведінку платника, спрямованих на погашення податкового боргу, можна віднести такі: 1) пеня; 2) податкова застава; 3) адміністративний арешт майна; 4) зупинення видаткових операцій на рахунках платників податків.

При цьому в Податковому кодексі України чітко закріплені механізми перших трьох з перелічених заходів. Вони застосовуються на розсуд контролюючого органу та не потребують узгодження з будь-яким іншим суб'єктом. На відміну від такого підходу зупинення видаткових операцій на рахунках платників податків у банках та інших фінансових установах може відбуватися виключно за рішенням суду. Для цього контролюючі органи наділені відповідним правом звертатися до суду в разі незаконного недопущення платником або його представниками посадових осіб контролюючих органів до проведення перевірки, обстеження території, де платник здійснює діяльність тощо.

Водночас пеня має певні особливості, що відмежовують її від адміністративного арешту майна та податкової застави. По-перше, пеня є складовою податкового боргу. Це означає, що вона застосовується завжди при його виникненні, тоді як право податкової застави може і не виникнути, а адміністративний арешт майна - не накладено. По-друге, пеня, окрім забезпечувального характеру, має також правовідновлювальний. При виконанні податкового обов'язку вчасно держава має змогу використовувати отриманні кошти, виконувати бюджети за видатками, тоді як невчасне отримання сум від

податків і зборів завдає матеріальної шкоди. На її компенсацію спрямовано механізм пені. Нарешті, по-третє, за правилами обчислення пені обраховуються суми, які використовуються при відстроченні або розстроченні не лише податкового боргу, а й податкового зобов'язання (тобто до виникнення податкового боргу). Але ці суми за своєю природою не є пенею - це плата за можливість перенесення строків сплати податків. Підсумовуючи характеристику пені, варто наголосити, що наявність усіх цих специфічних рис не дає нам підстав для виокремлення її з кола забезпечувальних заходів.

Податкова застава та адміністративний арешт майна мають схожу природу. В обох випадках відбувається обтяження окремих складових права власності платника, що обумовлено неналежним виконанням податкового обов'язку. При застосуванні податкової застави обмежується лише одна складова права власності - право розпорядження майном, що належить платникові. У разі застосування адміністративного арешту майна окрім обмеження права розпорядження платник зазнає додатково обмеження права користування належним йому майном.

Таким чином, право податкової застави має автоматичний характер - вона застосовується у разі несплати платником належної суми податку з дня виникнення податкового боргу (при обчисленні суми податку контролюючим органом) або з дня, що настає за останнім днем строку, встановленого для сплати податку (при визначенні його суми платником самостійно) і як захід державного впливу на неплатників податків є найбільш ефективним способом протидії податковій деліктності.